

KULTUREN

Statarhuset vid Korsbäcksgården

Östra Odarslöv, Lunds kommun, Skåne
Byggnads- och trädgårdsdokumentation 2014

KULTURMILJÖRAPPORT 2014:16

AJA GULDÅKER OCH CARITA MELCHERT

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	2
Administrativa uppgifter	2
Metod och syfte	2
Historik	4
Platsen och namnet Korsbäck.....	4
Statarhuset	4
Lantarbetare.....	8
Byggnader	9
Bostadshuset.....	9
Gårdsbyggnader	23
<i>Ekonomibyggnad.....</i>	<i>24</i>
<i>Gårdshus.....</i>	<i>27</i>
Trädgårdsinventering	28
Grind och gårdsplan	29
Nordvästra trädgården	30
Sydvästra trädgården.....	31
Gårdsplan	35
Nordöstra trädgården.....	36
Sydöstra trädgården	37
Sammanfattning om statarlängans trädgårdar.....	42
Referenser	43

Inledning

Den kulturhistoriska dokumentationen av statarhuset och trädgården vid Korsbäcks gård har utförts av Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Kulturen, på uppdrag av European Spallation Source ESS AB. Bakgrunden är att byggnaderna planeras rivas inför nybyggnation av materialforskningscentrum ESS, norr om den aktuella tomten. Planerna innebär även att största delen av trädgården raderas. Dokumentationen omfattar byggnadsbeskrivning av bostadshus och ekonomibyggnad, historik, trädgårdsinventering samt fotodokumentation.

Statarhuset vid Korsbäcks gård i Östra Odarslöv, Lunds kommun, ligger i korsningen mellan Odarslövsvägen och vägen som leder förbi Korsbäck. I närheten ligger ett antal små gårdar och i norr låg den nu rivna Korsbäcks gård. Området utgör ett lätt böljande slättlandskap med idag storskaligt jordbruk och den högsta höjden i landskapet finns just här kring Korsbäck. Området har varit bebott sedan förhistorisk tid och de olika miljöerna och objekten skildrar olika skeenden i kulturlandskapets utveckling från förhistorisk tid med fornlämningar, storgodsdriften på Svenstorps gods med plattgårdar och arbetarbo-städer/statarlängor och det av skiften präglade landskapet till nutid.

Administrativa uppgifter

Fastighetsbeteckning: Östra Odarslöv 13:5

Kommun: Lund

Fastighetsägare: Region Skåne

Beställare: European Spallation Source ESS AB. P.O Box 176, 221 00 Lund

Kontaktperson: Björn Hedén

Utförd av:

Bebyggelse: Carita Melchert, Bebyggelseantikvarie, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige

Trädgård: Aja Guldåker, Trädgårdsarkeolog, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige

Fotodokumentation: Aja Guldåker och Carita Melchert, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. Bifogas digitalt på cd

Metod och syfte

Syftet med uppdraget är att dokumentera byggnaderna och trädgården inför eventuell rivning. Undersökningen av byggnaderna utfördes under en dag i april 2014. Intervjuerna med senaste arrendatorn på Korsbäcks gård och fotodokumentation utfördes i april 2014. Byggnaderna har undersökts okulärt i kombination med några mindre ingrepp i ytskikt där dessa var skadade.

I kapitlet historik har äldre kartmaterial samt ritningar och arbetsbeskrivningar från Svensstorps godsarkiv utnyttjats som källmaterial. De kartor som använts är generalstabskartan från 1865, laga skifteskaran 1919, häradsekonomska kartan 1910-15 och ekonomiska

kartan år 1968. Alla byggnadsritningar är hämtade ur Svenstorp fideikommiss godsarkiv. En uppmättningsritning och på samma ark en ritning till ändring år 1937. Ritningen har rubriken "Korsbäcks Gård, Svenstorps fideikommiss – stathus". Det finns även arbetsbeskrivning och ritningar vid ombyggnad 1954. Det har dock inte gått att finna närmare uppgifter när statarhuset uppfördes. Arkivet vid Svenstorps gods som eventuellt innehöll dessa uppgifter förstördes i en brand 1920. Att huset antas ha varit ett statarhus grundar sig på ovan nämnda på ritning, att huset har en typisk utformning för arbetarbostäder/statarhus, att gårdarna i trakten under 1800-talet ofta sköttes av statare, samt berättelser som anger att huset vid 1900-talets mitt beboddes av arbetare till Korsbäcks gård. Intervjuerna har gett information om vem som bodde här mellan 1950- och 1970-talet och en liten del om deras livssituation.

Historik

Platsen och namnet Korsbäck

Den aktuella byggnaden är ett statarhus eller med mer sentida benämning en lantarbetarbostad till Korsbäcksgården. Korsbäcksgården som fram till 2002 var en arrendegård under Svenstorps gods anlades troligen under andra hälften av 1800-talet. Gården revs 2012 för att ge plats till nybyggnation av materialforskningscentrum ESS.¹ Skånsk ortnamnsdatabas anger namnet Korsbeck dock redan 1825 som en utflyttad gård som övertagit ett gammalt terrängnamn. Namnet Korsbeck finns belagt tidigast 1570 och betecknar en bäck som korsar vägen Lund - Getinge. Platsen har också benämnts Korsbecksäng.² I huset bodde lantarbetare fram till 1974. Efter 1974 övertog Svenstorps gods skötseln av huset och hyrde ut det till personer som exempelvis arbetade i Lund. Under de senast åren har huset varit uthyrt till två familjer men står idag tomt.

Figur 1. Statarhuset 2014. Vy från Odarslövsvägen mot nordost och den rivna Korsbäcksgården.

Statarhuset

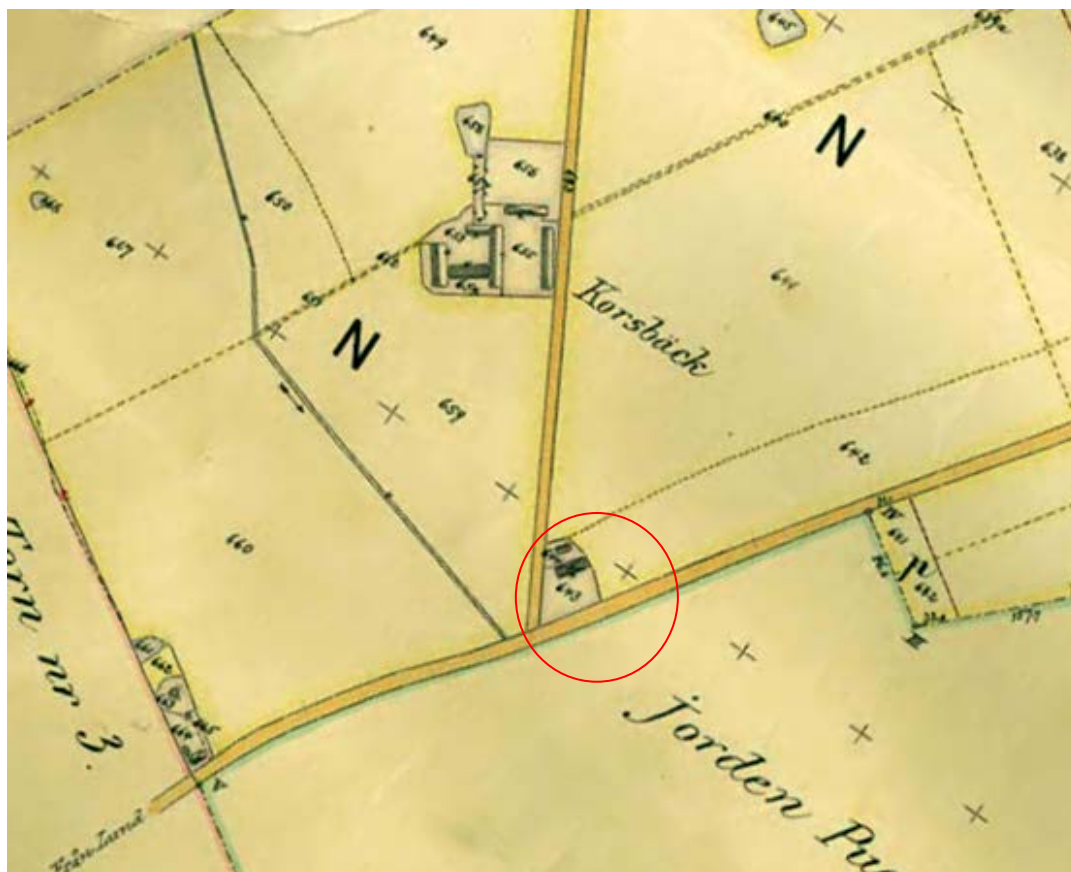
Generalstabskartan från 1865 visar en byggnad på den plats där Korsbäcksgården låg, samt många små hus i anslutning till vägarna i den närmaste omgivningen, men inget hus där statarhuset ligger. Dessa små hus var troligen torp eller hus för arbetare. Ordningen med dagsverksskyldiga bönder på godsens ersattes under 1800-talet successivt med statarsystem, som byggde på anställda arbetare. Med statare menas en årsanställd gift jordbruksarbetare. Lönen utgick främst i form av stat vilket betyder naturaförmåner och

¹ Eskeröd, C och Guldåker, A (2012) *Korsbäcks Gård, Östra Odarslöv, Lund*. Kulturen bygnadsantikvarisk rapport 2012:09

² Skånsk ortnamnsdatabas/naturnamn

en mindre del i kontant lön. Mellan 1830- och 1880-talen växte antalet statare i Malmöhuslän flerdubbelt jämfört med antalet i början av 1800-talet.

Den äldsta kartan som vi inom ramen för detta arbete funnit, som visar arbetarbostaden med ekonomibyggnad, är häradsekonomska kartan från 1910-15 och laga skifteskartan från 1919. De visar ett långsmalt bostadshus och en ekonomibyggnad, med samma placering som dagens byggnader. Ekonomiska kartan från 1968 visar samma byggnadsbestånd.

Figur 2. Statarhuset är markerat med röd cirkel. Bostadshus och en ekonomibyggnad. Tomten beskrivs som tomt och trädgård under Korsbäck och går ända ut till de båda vägarna. På kartan ser man också ett vattendrag (liten svart pil) som är den bäck som gett platsen dess namn Korsbäck.

Figur 3. Häradsekonomska kartan 1910-15 (bostadshus är rödmarkerade) och ekonomiska kartan 1968.

År 1937 hade en anmälan om att byggnaden var i dåligt skick inkommit till hälsovårdsnämnden i Igelösa och Odarslövs socknar.³ Vid hälsovårdsnämndens besiktning fanns lägenheterna vara i "synnerligen dåligt skick" och nämnden beslöt förelägga jordägaren eller arrendatorn att utföra förbättringsarbeten. Samtliga lägenheter skulle upprustas i allmänhet, vid båda gavellägenheterna skulle båda gavelväggarna klädas med plattor för att utestänga fukt, trossbottnar läggas in i samtliga boningsrum då golvdrag fanns i rummen, i kök och förstugor skulle tegelgolven läggas om så att de kan rengöras ordentligt eller ersättas med brädgolv. Källan där vatten hämtades för hushållsbruk skulle iordningställas, förses med tak och pump alternativt skulle ledning dras hem till huset. Alla förbättringsarbeten skulle vara utförda senast den 1 november 1937. Arbetshandlingar upprättades och godsägaren lät genomföra förbättringarna, samtidigt renoverades en arbetarlänga på Håstadgården. I arbetsbeskrivningen framgår bland annat att bakugnen skulle tas bort, ny öppning och trappa till vinden, nya bjälklag i bottenvåningen, nya trägolv, befintliga kokspisar tas bort och ersätts med kaminer, befintliga kokspisar i köken flyttas, nya fönster i 1-3 lufter och nya dörrar, alla nya fönster förses med "vackert svenskt 1:ma glas". Det finns även detaljerade beskrivningar av garderobsinredning och köken fick vaskbord med infälld vaskhink av gjutjärn försedd med vattenlås och avlopp. Innertaken målades i "gråtonfärg" med oljefärg, rummen fick tapeter med bård och väggar i kök och förstugor såptvättades och målades med limfärg.⁴

På 1930-talet blev lantarbetarnas bostadsförhållanden allmänt uppmärksammade av myndigheter, godsägaren ålades se över sina hus i samråd med hälsovårdsnämnder och bostadsinspektionen. På de flesta gods genomfördes då förbättringar i syfte att uppfylla godtagbar standard i fråga om volym, ventilation och uppvärmning. Godsägarna var måna om att även dessa hus skulle vara ändamålsenliga, varaktiga och pryda sin plats i godsmiljön.

Uppmåtningsritningen nedan från 1937 (figur 7) visar sannolikt den ursprungliga planlösningen med tre lägenheter, vardera med kök, två rum, förstuga, skafferi. Huset hade då tre skorstenar och två ingångar till varje lägenhet. Alla lägenheter hade en ytterdörr orienterad mot gårdsplan/ekonomibyggnaden och en mot trädgården, vilket var praktiskt i det dagliga hushållsarbetet. Det är oklart om de två invändiga trapporna ledde ner till vardera källaren eller upp till vinden, trapporna är inte exakt på samma plats som idag. Enligt ombyggnadsritningen från 1937 skulle de tre lägenheterna förstöras med en liten tillbyggnad och funktionen var att varje lägenhet skulle förses med en garderob. Utbyggnaderna genomfördes sannolikt inte även om huset renoverades.⁵

År 1949 söktes bygglov för att riva och nybygga ett ekonomihus. Detta utfördes inte men ritningar upprättades av Arkitektkontor för lantbruksbyggnader Gelinder & Persson i Malmö. Det nya uthuset planerades med plats för ved, cyklar, svin, höns, tvättstuga och

³ Skriften är handskriven och det är otydligt vem som gjort anmälan. Svenstorp fideikommiss godsarkiv.

⁴ Svenstorp fideikommiss godsarkiv.

⁵ Ibid

avträde samt loft. Jag tolkar att det ekonomihus som är äldre och finns kvar idag har fyllt ungefär samma syfte.⁶

I samband med att den nya arrendatorn Hans Pihlsgård tillträdde Korsbäcksgården 1954 byggdes statarhuset om och renoverades både invändigt och utvändigt. Lantbrukets byggnadsförening, LBF, upprättade ritningar och arbetsbeskrivningar till ombyggnaden. Huset ändrades till två lägenheter, som således utökades med ett rum, samt ett enkelrum. Även vinden inreddes med tre rum och förråd. Enkelrummet och ett rum på vinden var avsedda som bostad för tillfälliga arbetare. Nu installerades avlopp, badrum byggdes med dusch och vattentoalett och ny el tillkom. Den tidigare elanläggningen omfattade endast installation för ljus utförd med kulo vilket ändrades till trefasig anslutning av elspisar. Väggar och golv isolerades ytterligare och några invändiga väggar flyttades. Det visade sig uppstå leveranssvårigheter för isolering och de planerade mellanväggsplattor av lättbetong, varför mellanväggarna istället uppfördes i träkonstruktion och "Gibsonit-skivor".⁷

På 1980-talet ändrades planlösningen till dagens när den mittersta lägenheten delades upp så att gavellägenheterna fick ytterligare rum. De befintliga interiöra ytmaterialen samt köks- och badrumsinredning är i huvudsak från denna ombyggnad och renovering.

Figur 4. Handling ur Svenstorp fideikommiss godsarkiv, Björnstorp, Lunds kommun.

⁶ Svenstorp fideikommiss godsarkiv.

⁷ Ibid

Figur 5. Bostadshuset till höger i bild hade ursprungligen en dörr från varje lägenhet ut mot gårdsplan och ekonomibyggnaden till vänster i bild. Vy mot nordost.

Lantarbetare

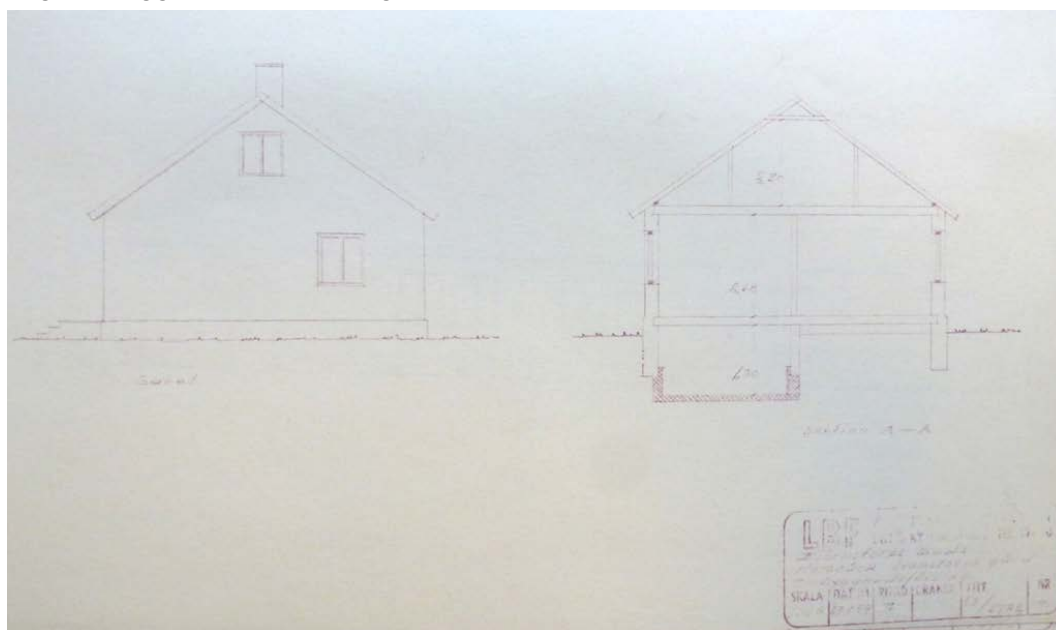
Det hörde till att arrendegårdarna skulle tillhandahålla arbetarbostad och 1954 när den nya arrendatorn tillträdde Korsbäcksgården renoverades arbetarbostaden enligt beskrivningen ovan. Bostadshuset och uthuset målades rött på direktiv av Svenstorps gods. Färgen var en skarp röd nyans i ton med mörk Faluröd. I huset fanns tre lägenheter. Två stora bostäder vid gavlarna och en mindre i mitten (se figur 9 ritning från 1954). I de två större bodde arbetarfamiljer. Den ena var djurskötaren med familj, hustru och tre barn. Han tog hand om mjölkorna. Familjen bodde i huset tills korna såldes 1961. Den andra familjen var rättaren med hustru och två barn. Han körde bland annat traktor och skötte hästarna. Kvinnorna var hemma och tog hand om hushållet och barnen. Den tredje lägenheten var en mindre lägenhet i husets mitt, en ungkarlslägenhet, som hyrdes ut till tillfälliga arbetare/ säsongsarbetare.⁸ Lantarbetarna betalade en låg hyra för bostaden och fick lön från Korsbäcksgården. I trädgården fanns köksträdgård för hushållsbruk men arbetarna hade inte egna höns eller grisar vid denna tid.

Barnen i arbetarbostaden och på gården lekte tillsammans och vistades mycket vid arbetarbostaden. Här införskaffades TV 1958, vilket var tidigare än på Korsbäcksgården. Landskapet var annorlunda än idag och i och med att motorvägen E22 inte fanns var trafiken mycket livlig på den gamla landsvägen (Odarslövsvägen) som går precis söder om tomt. Det var svårt att korsa landsvägen med jordbruksmaskinerna. Bäckens som

⁸ Även på Korsbäcksgården, i magasinet från 1938, fanns drängkammare och rum för "betfolk", personer som arbetade under sockerbetskörden.

man ser på de äldre kartorna var torrlagd på 1950-talet men man kunde skönja en sänka intill gamla landsvägen. In på 1960-talet åkte familjerna inte till Lund för att handla utan vid gamla landsvägen i Odarslöv fanns en butik. Till gården kom också bryggabil, bagarebil och fiskbil. Arbetarna hade generellt inte bil så butiksbilarna underlättade införskaffandet av varor.

I nuläget innehåller huset två lägenheter i två plan med källare. Planlösningen och rumsfunktionerna är i stor sett densamma som på ritningen från 1954. Ytterväggarna är invändigt tilläggsisolerade med skivor. Utvändigt har den södra fasaden bevarad fönster- och dörrindelning i jämförelse med ritningarna från 1937 och 1954 medan de ändrats mot norr och i gavlarna. Dagens entréer mot norr tillkom i samband med ombyggnaden 1954, vilket den västra trappan i 1950-talsstil antyder. Byggnaden är ca 8,45 m bred, 19,70 m lång och väggarna är ca 3 m höga och stenfoten 0,40 m.

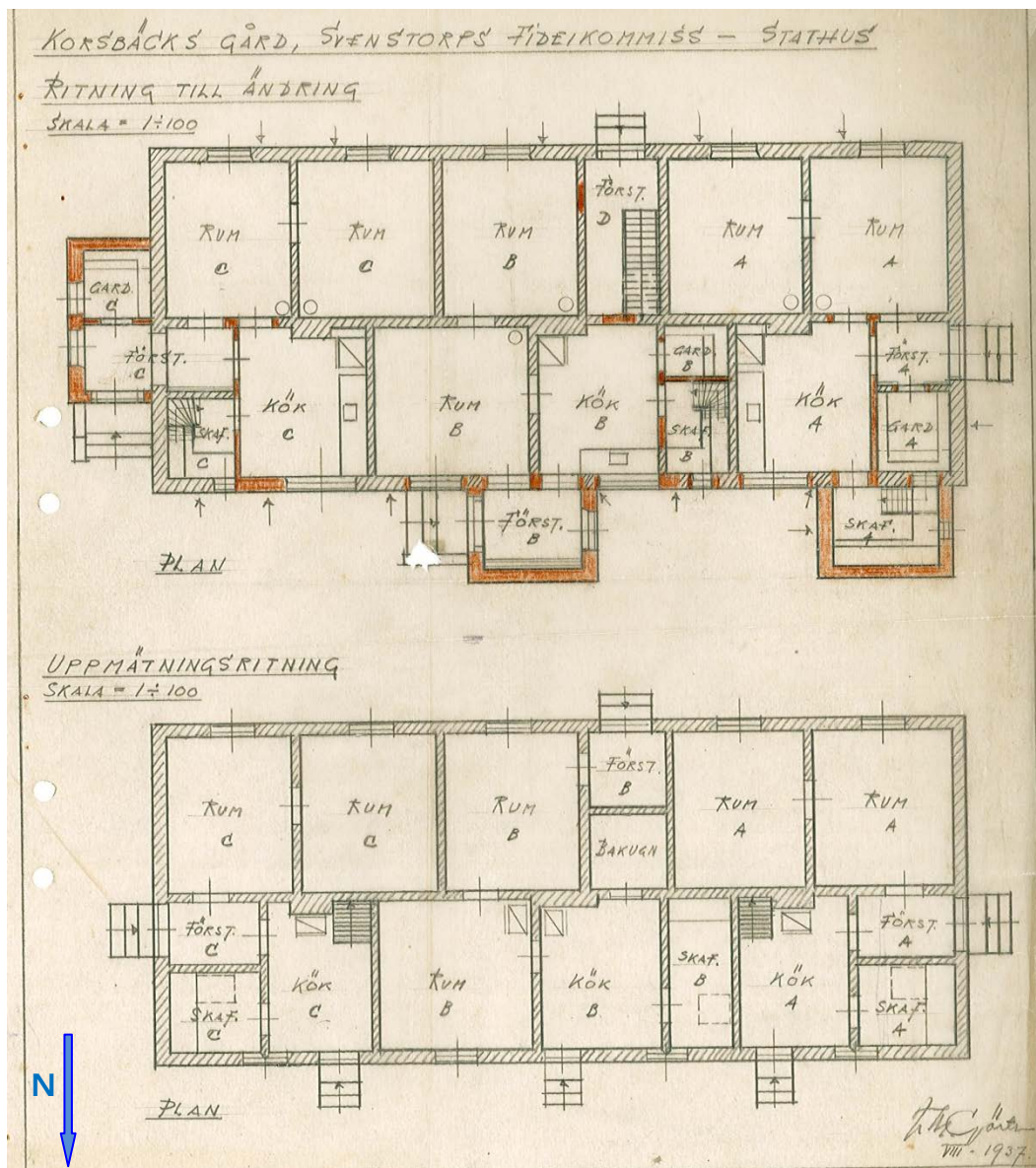

Figur 6. Gavel och sektion 1954 upprättad av LBF. Mått vindsplan 2,30, bottenplan 2,68, källarplan 1,90.

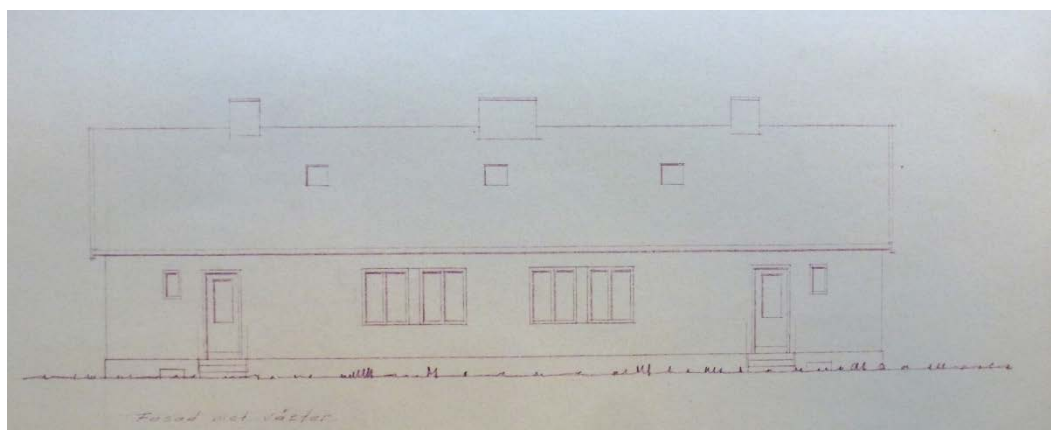
Byggnader

Bostadshuset

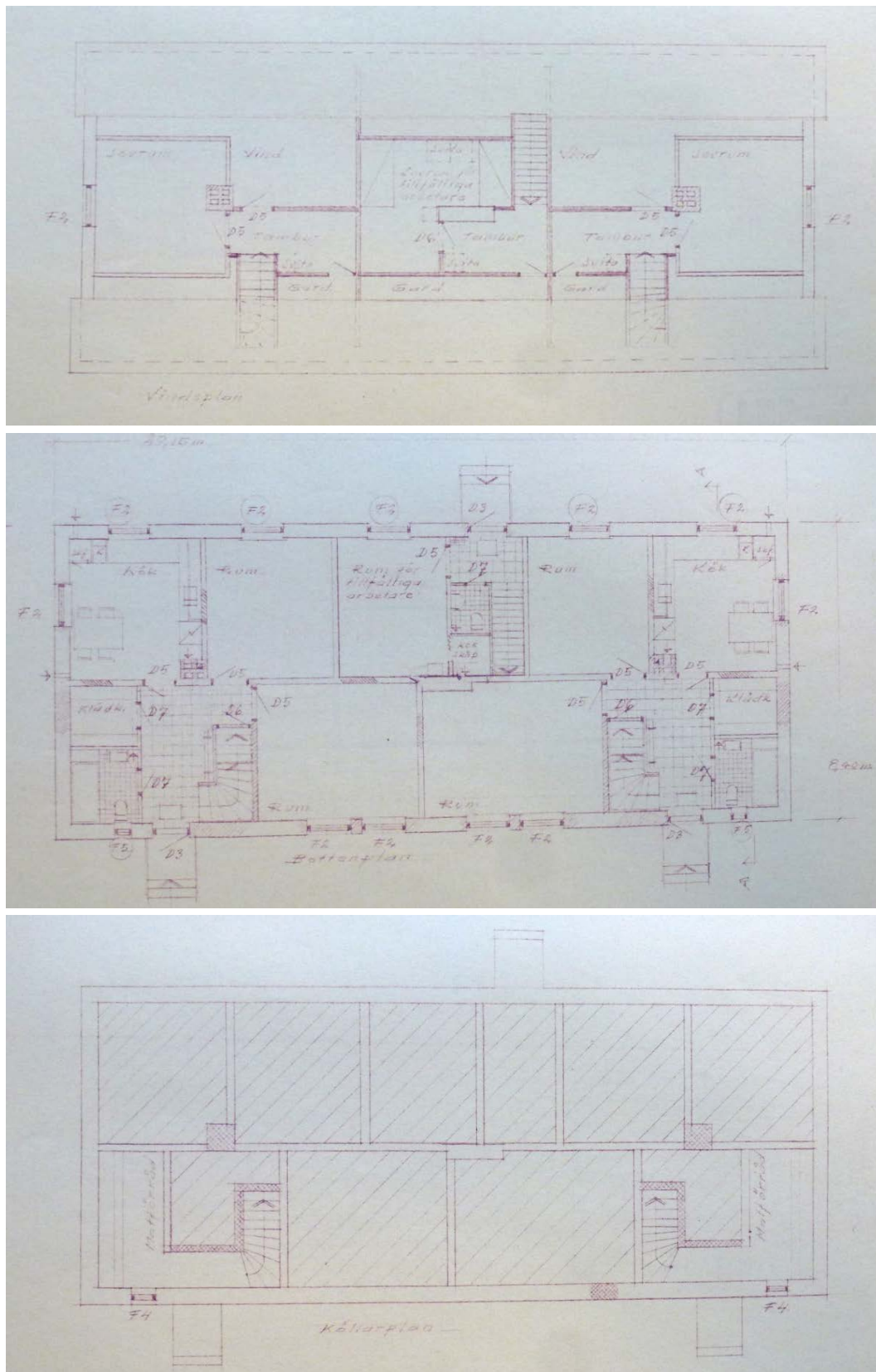
Byggnaden är ett envåningshus med delvis inredd vind och med källare under del av huset vid båda gavlarna. Första gången bostadshuset och uthuset finns ritade på karta är 1919, men de är sannolikt byggda under andra halvan av 1800-talet som statarhus till Korsbäcksgården. Byggnaden är uppförd i en enkel nationalromantisk stil, vilket visar sig i de dekorativa taktassarna och stenfoten, men med den skånska längan som utgångspunkt.

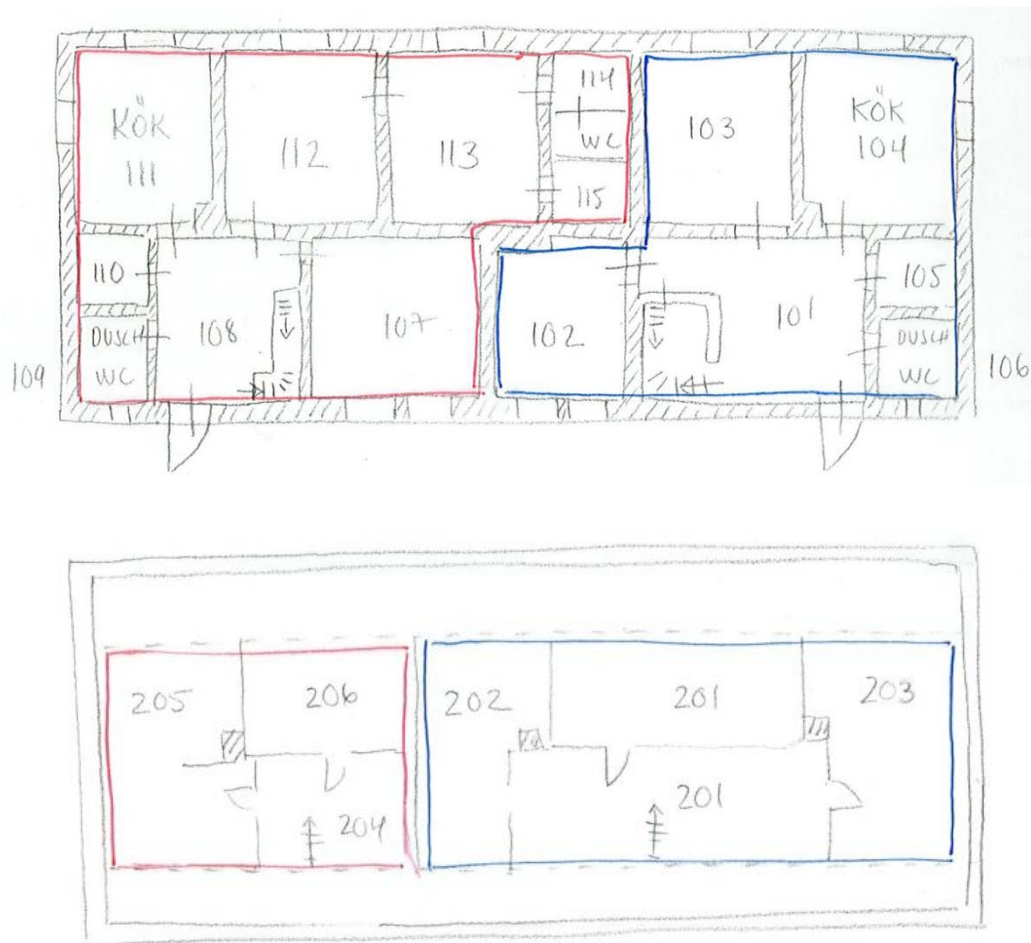
Figur 7. Ritning till ändring (övre ritningen) och uppmättningsritning 1937.

Figur 8. Ritning fasad mot väster vid ombyggnad 1954, upprättad av LBF.

Figur 9. Ritning vid ombyggnad 1954. Vindsplan med sovrums och sovrums för tillfälliga arbetare, bottenplan med kök, rum och rum för tillfälliga arbetare samt källarplan med matförråd.

Figur 10. Skiss över dagens (2014) planlösning bottenvåningen och vindsvåningen. Ej skalenlig. Västra lägenheten markerad med rött och östra med blått. Skiss utförd av Carita Melchert.

Figur 11. Bostadshuset sett från infarten i väster. På denna fasad som vetter mot uthuset fanns ursprungligen tre dörrar och huset hade tre skorstenar.

Figur 12. Bostadshuset sett från trädgården i söder. Mitt inock ser man förändringar i takplattorna sedan den mittersta skorstenen tagits bort.

Grundmur. Källare finns grävd under del av huset vid de båda gavlarna. Grundmuren som är synlig ovan mark är av murad natursten. Stenarna skiftar i grått och gulrött och är lätt bearbetade på den synliga ytan med vulstig fog. Ytterväggarna i källarna är gjutna, i cement/betong, medan källarväggen mot mitten av huset är murad av rött tegel. Teglet är murat och putsat med cementhaltigt bruk. I yttergrunden finns luftgaller och till vardera källaren ett fönster. På västra gaveln och på norra har ett källarfönster ha satts igen. Sockeln är gråmålad intill de båda trapporna, i övrigt omålad.

Väggar. Väggarna är murade av rött tegel (tegel skymtas endast på ett ställe under putsen) och putsade med kalkbruk. Fasaderna är målade ljusgula med en modern färg. Under den ljusgula färgen finns spår av att fasaden varit djupare gul och därunder finns röd kalkfärg i nyans med Faluröd, oxidröd. Den röda färgen fick huset 1954. Kring de tre dörrarna finns en utkragande putsad slät omfattning. Omfattningarna är vitmålade i flera lager varför de bör ha varit vita även när huset var rött. Ovan sockeln finns en slätputsad sockelgesims kring hela huset.

Figur 13. Vänster: Under dagens ljusgula fasadfärg finns spår av mörkare gul kalkfärg och underst röd kalkfärg. Höger: Naturstenssockel under bostadshuset är tidstypiskt för 1800-talets mitt.

Tak. Sadeltak med sågade takstolar i fyrkantsvirke, underlagsbrädor i varierade bredder. Taktäckning av röda eternitplattor lagda i fasettmönster. Under plattorna finns papp. Takfoten är utskjutande med vitmålade underlagsbrädor och kontursågade vitmålade taktassar. Två skorstenar inock murade i rött tegel. Vindskivorna och skorstensstosarna är i rödmålad plåt, även luftningsrören är rödmålade. Mot söder finns äldre luftningsrör och mot norr två för badrummen. Tre takfönster med hög rödmålad sarg mot norr och två mot söder. Hängrännorna och stuprören är sentida, röda respektive vita.

Figur 14. Vänster: Södra takfallet med skorsten och äldre luftningsrör. Höger: kontursågade taktassar i takfoten tidstypiskt för nationalromantiken vid mitten av 1800-talet men även för arkitekturstilar kring sekelskiftet 1900.

Fönster. Fönstren är sentida, från 1980-talet, vita kassettfönster i två lufter indelade med spröjs i tre rutor. På norra fasaden finns två mindre fönster från mitten av 1900-talet till badrummen, de är vitmålade kopplade enlufts-fönster med valsat glas. Till källaren finns två sockelfönster i norr. Fönstren är vitmålade kopplade enlufts-fönster. Mot norr och väster har två källarfönster satts igen.

Dörrar. Mot norr två ytterdörrar från sent 1900-tal i trä, betsade/lackade med råglas i övre delen. Mot trädgården i söder en dörr från mitten av 1900-talet. Rödmålad med stående karosseripanel och ett igensatt fönster i övre delen. Den södra dörren har samma placering som på 1937 års uppmättningsritning.

Yttertrappor. Två trappor vid vardera norra entrén.

Figur 15. Vänster: Den nordöstra trappan, troligen platsgjuten vid 1900-talets mitt. Trappan är gjuten med nedsänkt galler i markplan och ett enkelt svartmålat järnräcke. Se även källarfönstret till vänster i bild där marken är urgrävd med gjuten kant samt det lilla enluftsfontret till badrummet. Sockeln är målad mot hörnen på norra fasaden och i övrigt omålad natursten, se de olika utförandena på var sida om trappan. Höger: den nordvästra entrén. Trappan är ersatt under senare delen av 1900-talet med en prefabricerad gjuten trappa med synlig ballast. Svart smidesräcke på en sida.

Byggnadsbeskrivning

Västra lägenheten

Källare.

Rum 001	Det är oklart om källaren är ursprunglig eller grävt ur kring 1937. Höjd ca 1,90 m.
Golv	Gjutet.
Trappa	Gjuten gråmålad.
Väggar	Gjutna slätputsade, vitkalkade (översta lagret med förstärkt kalk), under vit färg finns ljusgul kalkfärg. Vägg vid trappa i tegel.
Tak	Grovputsat, vitkalkat.
Dörrar	Slät vit.
Inredning	Vid nedgången en vit utanpåliggande strömbrytare från 1940/50-talet. Äldre avkopat gjutjärnsrör och sentida avloppsrör i plast. Vattenintag och vattenmätare. Värmepanna Parca Norrhammar. Varmvattenberedare. AEG starkströmbrytare. Golvbrunn.

Bottenvåningen.

Rum 101	Hall.
Golv	Röd klinker 15 x 15 cm, släta vita lister.
Väggar	Målad strukturtapet, ljus.
Tak	Vita skivor, smal vit list.

Dörrar	Släta vita, 1970/80-tals trycken i plast, släta vita foder. Ytterdörren är rödmålad.
Inredning	Modern kamin. I golvet nedsänkt dörrmatta, elcentral med proppskåp.
Rum 102	Sovrum.
Golv	Laminat, släta vita lister.
Väggar	Målad strukturtapet, ljus.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	Släta vita, 1970/80-tals trycken i plast, släta vita foder.
Inredning	En panelradiator.
Rum 103	Sovrum.
Golv	Laminat, släta vita lister.
Väggar	Målad strukturtapet, gul, tapetbård 1990-tal.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	Släta vita, 1970/80-tals trycken i plast, släta vita foder.
Inredning	En panelradiator.
Rum 104	Kök.
Golv	Grå plastmatta. Släta vita lister.
Väggar	Målad strukturtapet, vit.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	-
Inredning	Köksinredning släta vita luckor och fronter, spis, kyl/frys. 1980/90-tal. En panelradiator. Murstock i det nordöstra hörnet.
Rum 105	Garderob.
Golv	Brun plastmatta.
Väggar	Vitmålade väggar, mot yttervägg och hall skivor, mellanvägg murad.
Tak	Vita tretexskivor, smal vit list.
Dörrar	Släta vita, 1970/80-tals trycken i plast, släta vita foder.
Inredning	Två vertikala (asbest)lindade rör i ytterväggen.
Rum 106	Toalett och dusch.
Golv	Rosa plastmatta.
Väggar	Grå våtrumstapet.
Tak	Vita skivor.
Dörrar	Släta vita, 1970/80-tals trycken i plast, släta vita foder.
Inredning	Toalettstol, handfat, dusch. 1980/90-tal.

Vindsvåningen.

Rum 201	Trappa och hall.
Trappa	Lackad furutrappa, svängtrappa.
Golv	Plastmatta parkett imitation. Släta vita lister.
Väggar	Målad strukturtapet, vit.

Tak Vita tretexskivor, smal vit list. Ett takfönster.
Dörrar Släta vita, 1970/80-tals trycken i plast, släta vita foder.
Inredning Kattvind längs norra takfallet, brädklädda väggar, brädgolv, synliga taksparrar och underlagsbrädor. Mot söder litet vindsutrymme med brädklädda väggar, brädgolv och synliga taksparrar och underlagsbrädor. På en vägg finns en tapet från ca 1960-talet. El från mitten av 1900-talet.

Rum 202 Sovrum.
Golv Ljusblå heltäckningsmatta på rutig plastmatta. Släta vita lister.
Väggar Målad strukturtapet, ljus.
Tak Vita skivor, smal vit list.
Dörrar Släta vita, 1970/80-tals trycken i plast, släta vita foder.
Inredning Skorstensstock murad i rött tegel och putsad, vitmålad. Intill skorstenen finns äldre tapeter i fyra lager på masoniteskiva. Ca 1950-1980-talen. En panelradiator.

Rum 203 Sovrum.
Golv Blå heltäckningsmatta. Släta vita lister.
Väggar Målad strukturtapet, ljus.
Tak Vita skivor, smal vit list.
Dörrar Släta vita, 1970/80-tals trycken i plast, släta vita foder.
Inredning Skorstensstock putsad, vitmålad. En panelradiator. Under vävtapeten finn rester av ljusa smalrandiga tapeter från omkring 1950/60-talen

Figur 16. Detaljer i källare.

Figur 17. Vänster: Källare 001. Höger: Rum 103 sovrum.

Figur 18. Vänster: Rum 101 hall mot rum 103 och 104. Höger: Kök 104.

Figur 19. Vänster: Vindsutrymme med sågade takstolar. Höger: Tapet på brädvägg samt el i vindsutrymme.

Figur 20. Vänster: Rum 202 med murstock. Intill murstocken finns tapetlager. Höger: Rum 203 med murstock.

Figur 21. Tapetrester på masoniteskiva i rum 202, ungefär från 1950/1960-talen och 1970-talet.

Figur 22. Tapetrester i rum 203, ungefär från 1950/60-talen.

Östra lägenheten

Källare

Rum 002	Det är oklart om källaren är ursprunglig eller grävts ur kring 1937.
Golv	Gjutet.
Trappa	Gjuten omålad. De fyra sättstegen längst ner är stänkmålade på orange botten.
Väggar	Gjutna slätputsade, vitkalkade (översta lagret med förstärkt kalk).
Tak	Grovputsat, vitmålat.
Dörrar	Slät vit.
Inredning	Vid nedgången en vit utanpåliggande strömbrytare från 1940/50-talet. Ett (asbest) lindat vattenrör, ett avloppsrör i gjutjärn. ASEA strömbrytare. Golvbrunn.

Bottenvåningen.

Rum 107	Vardagsrum.
Golv	Laminat. Släta vita lister
Väggar	Målad strukturtapet, vit och en vägg roströd.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	-
Inredning	-

Rum 108	Hall.
Golv	Laminat. Släta vita lister.
Väggar	Målad strukturtapet, ljus.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	Släta vita, trycken från ca 1980-talet. Släta vita foder.
Inredning	-
Rum 109	Badrum.
Golv	Beige klinker 10 x 10 cm.
Väggar	Beige och mörkgrönt kakel 15 x 15 cm.
Tak	Vitmålat.
Dörrar	Släta vita, trycken från ca 1980-talet. Släta vita foder.
Inredning	Toalettstol, handfat och dusch ca 1990-talet.
Rum 110	Garderob.
Golv	Brun klinker. Släta vita lister.
Väggar	Vitmålade väggar, mot yttervägg och hall skivor, mellanvägg murad.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	Släta vita, trycken från ca 1980-talet. Släta vita foder.
Inredning	Elcentral med proppskåp. Synlig vitmålad takbjälke.
Rum 111	Kök.
Golv	Laminat. Släta vita lister.
Väggar	Vitmålad vävtapet.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	-
Inredning	Köksinredning släta vita luckor och fronter, spis, kyl/frys. 1980/90-tal. Ett elelement. Murstock i nordvästra hörnet, med sotlucka.
Rum 112	Rum.
Golv	Laminat. Släta vita lister.
Väggar	Vitmålad vävtapet.
Tak	Vita skivor.
Dörrar	-
Inredning	Ett elelement.
Rum 113	Rum, med ingång till toalett och före detta bakugn.
Golv	Rutig plastmatta. Släta vita lister.
Väggar	Vitmålad vävtapet.
Tak	Vita skivor lagda i mönster, vit smala lister.
Dörrar	Slät vita mot toalett, 1950-tals trycke i trä, släta vita foder.
Inredning	Ett elelement.

Rum 114	Toalett och liten hall.
Golv	Toalett beige klinkers 10 x 10 cm, hall röd klinkers 15 x 15 cm, Släta vita lister.
Väggar	Vitmålad vävtapet.
Tak	Vita skivor lagda i mönster, vit smala lister.
Dörrar	Slät vita med 1970/80-tals tapet på dörren till toalett, 1950-tals trycke i trä, släta vita foder.
Inredning	Toalettstol och handfat från 1950-talet. Ett elelement. Mot ytterväggen i hallen finns plats för en nedsänkt dörrmatta vilket markerar en tidigare ingång. Ytterdörren finns kvar på utsidan men är igensatt på insidan.
Rum 115	Garderob (platsen för före detta bakugn).
Golv	Rutig plastmatta. Släta vita lister. En del av golvet är täckt med spånskiva.
Väggar	Vitmålad vävtapet.
Tak	Vita skivor lagda i mönster, vit smala lister.
Dörrar	-
Inredning	Ett vattenrör samt spjäll i murstocken.

Vindsvåningen.

Rum 204	Trappa och hall.
Golv	Laminat. Släta röda lister.
Trappa	Ljusgråmålad trätrappa, svängtrappa.
Väggar	Vitmålad vävtapet.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	Släta vita, 1950-talstrycken i trä, släta vita foder.
Inredning	Ingång till kattvind (stängd).
Rum 205	Sovrum.
Golv	Laminat. Släta omålade lister.
Väggar	Målad vävtapet, ljusgrön.
Tak	Vita skivor, smal vit list.
Dörrar	-
Inredning	Murstock putsad, vitmålad. Ett elelement.
Rum 206	Vind.
Golv	Brädgolv. Olika bredder. De bredaste brädorna som är ca 9 tum är nötta och patinerade, antingen har utrymmet använts flitigt eller så är brädorna återanvända. En rektangel av smala brädor indikerar att en tidigare trappa kan ha kommit upp till vinden här, vilket är ungefär samma placering som trappa på uppmättningsritningen från 1937.
Väggar	Liggande smala brädor.
Tak	Underlagsbrädor i varierade bredder. Sågade takstolar.
Dörrar	Slät vit. Trycke från 1950-talet i trä. Släta vita lister.
Inredning	Murstock i rött tegel, putsad. Värmepanna.

Figur 23. Vänster: Vindstrappan. Höger: Gjuten trappa till källaren, i taket ser man undersidan av vindstrappan.

Figur 24. Vänster: Källartrappans nedersta trappsteg är stänkmålade på orange botten. Ett enkelt sätt att dekorera vardagsmiljön. Höger: I källaren finns äldre avlopps- och vattenrör.

Figur 25. Vänster: Hall 108 med toalett och garderob till vänster och vy mot köket 111 och rum 112. Höger: Garderob 110.

Figur 26. Vänster: Kök 111 i husets sydöstra hörn. Höger: Rum 113 med dörr till toalett och öppning till utrymme där bakugnen fanns.

Figur 27. Vänster: Toalett från 1950-talet, rum 114. Höger: Hall på vinden 204 vy mot rum 205 i östra gaveln.

Figur 28. Vänster: Vind 206. Takstolsparrar och i takvinkeln syns den murade takfoten. Höger: Olika bredder på golvplankorna indikerar på tidigare trappuppgång och de breda brädorna är nötta.

Gårdsbyggnader

På fastigheten finns totalt fyra små uthus. Här kommer endast det äldre, och största, som är samtida som bostadshuset att behandlas. De tre övriga är en carport i trä med plåttak, ett enkelt gårdshus med ett rum samt ett förråd med veranda klädd med korrugerad plast. Carporten är placerad rakt från infarten längst in på gården i östra tomtgränsen och de övriga två i norra tomtgränsen. De tre husen är byggda under senare delen av 1900-talet. Se fotografier nedan.

Ekonomibyggnad

Byggnaden är ett envåningshus med oinredd vind. Ekonomibyggnaden är utritat på samtliga äldre kartor tillsammans med bostadshuset och sannolikt byggt under andra halvan av 1800-talet som förråd, snickarbod och tvättstuga/bryggghus, kanske utedass, till de som bodde i stathuset. Byggnaden är uppförd i samma nationalromantiska stil som bostadshuset med dekorativa taktassar, gjutjärnsfönster och gråsten i stenfoten.

Precis som bostadshuset ursprungligen hade tre lägenheter har ekonomibyggnaden tre förrådsutrymmen med varsin dörr som vetter praktiskt mot bostadshuset. I det sydöstra hörnet finns rummet som sannolikt var tvättstuga/bryggghus med skorsten och i det nordöstra det som kan ha varit utedasset, endast ventilationshål i dörrarna indikerar på att utrymmet varit utedass.

I nuläget är mellanväggarna som är av brädor öppnade så att alla tre förrådsrummen hänger ihop. I tvättstugan är en bastu inredd och i utedassets som nu är förråd finns ingen inredning. Utvändigt har byggnaden inte förändrats förutom taktäckningen som ersatts med eternit. Byggnaden är ca 5,40 m bred, 9,60 m lång och väggarna är ca 2,22 m höga och stenfoten 0,25 m.

Grundmur. Grundmuren som är synlig ovan mark är av murad gråmålad natursten, fogen är vulstig.

Väggar. Väggarna är murade av rött tegel och putsade (tegel kan skymtas endast på ett ställe). Fasaderna är målade ljusgula med en modern färg. Under den gula färgen finns spår av att fasaden haft en djupare gul färg samt under denna en röd kalkfärg i nyans med Faluröd, oxidröd, lika som bostadshuset. Ovan sockeln finns en slätputsad sockelge-sims kring hela huset.

Tak. Sadeltak med takstolar av sågade plankor, underlagsbrädor i varierade bredder. Taktäckning av korrugerade eternitskivor. Takfoten är utskjutande med vitmålade underlagsbrädor och kontursågade vitmålade taktassar. Vindskivorna är i trä och rödmålade. En skorsten murad i rött tegel placerad i det sydöstra takfallet. Skorstensstosarna är i plåt och rödmålade. Hängränorna och stuprören är sentida, röda respektive vita.

Fönster. Totalt nio gjutjärnsfönster indelade i åtta rutor. De fyra mittersta rutorna är öppningsbara. Större fönster är de tre mot norr, ett mot öster och ett mot söder i före detta tvättstugan. Mot söder finns tre mindre, ett för varje förrådsrum. I båda gavelspetsarna finns ett stående fönster indelat i sex rutor med dekorativ mittpost. Mot norr är fönstren rödmålade, östra gavelspetsen gråmålat och övriga svarta.

Dörrar. Tre dörrar mot söder och bostadshuset, två dörrar på östra gaveln en till tvättstugan/bastun och en till utedasset, en dörr mot norr till utedass. Bräddörrar av stående rödmålade brädor, svarta maskintillverkade bandgångjärn, nyckel med nyckelskylt och kammarlås på insidan. Den sydvästra dörren är förnyad. Under den svarta färgen på bandgångjärnen finns klargrön färg.

Trappor. Till varje dörr finns en gjuten trappa med ett steg och vilplan. Mot söder är de gråmålade lika som sockeln, övriga omålade.

Interiör.

Rum	Förråd.
Golv	Gjutet.
Väggar	Ytterväggar putsade vitkalkade. Väggar mot utedass och tvättstuga är murade och putsade, vitkalkade. Mellanväggar av stående brädor delvis vitmålade.
Tak	Brädor, delvis vitkalkade, ovan takbjälkar.
Inredning	Ingång till kattvind (stängd).

Rum	Förråd, eventuellt före detta utedass.
Golv	Gjutet.
Väggar	Putsade vitkalkade.
Tak	Brädor, vitkalkade, ovan vitkalkade takbjälkar.

Rum	Bastu, eventuellt före detta tvättstuga/bryggghus.
Golv	Gjutet.
Väggar	Klädda med bastupanel.
Tak	Skivor.
Inredning	Murstock.

Figur 29. Vy mot öster mot Odarlövs mölla. Till vänster i bild bostadshuset och till höger ekonomi-byggnaden.

Figur 30. Vänster: Ekonomibyggnadens södra och östra gavelfasaden. Höger: Norra och västra gavelfasaden.

Figur 31. Vänster: Takfot med kontursågade taktassar. Vy mot väster. Höger. Gjutjärnsfönster i östra gaveln, dekorativ mittpost, en detalj i nationalromantisk stil.

Figur 32. Vänster: Färglager på fasaden. Höger: takstolsparrar, underlagsbrädor och murstock på vinden.

Figur 33. Vänster: Det rum som troligen var utedass. Höger: Förrådsinteriör.

Gårdshus

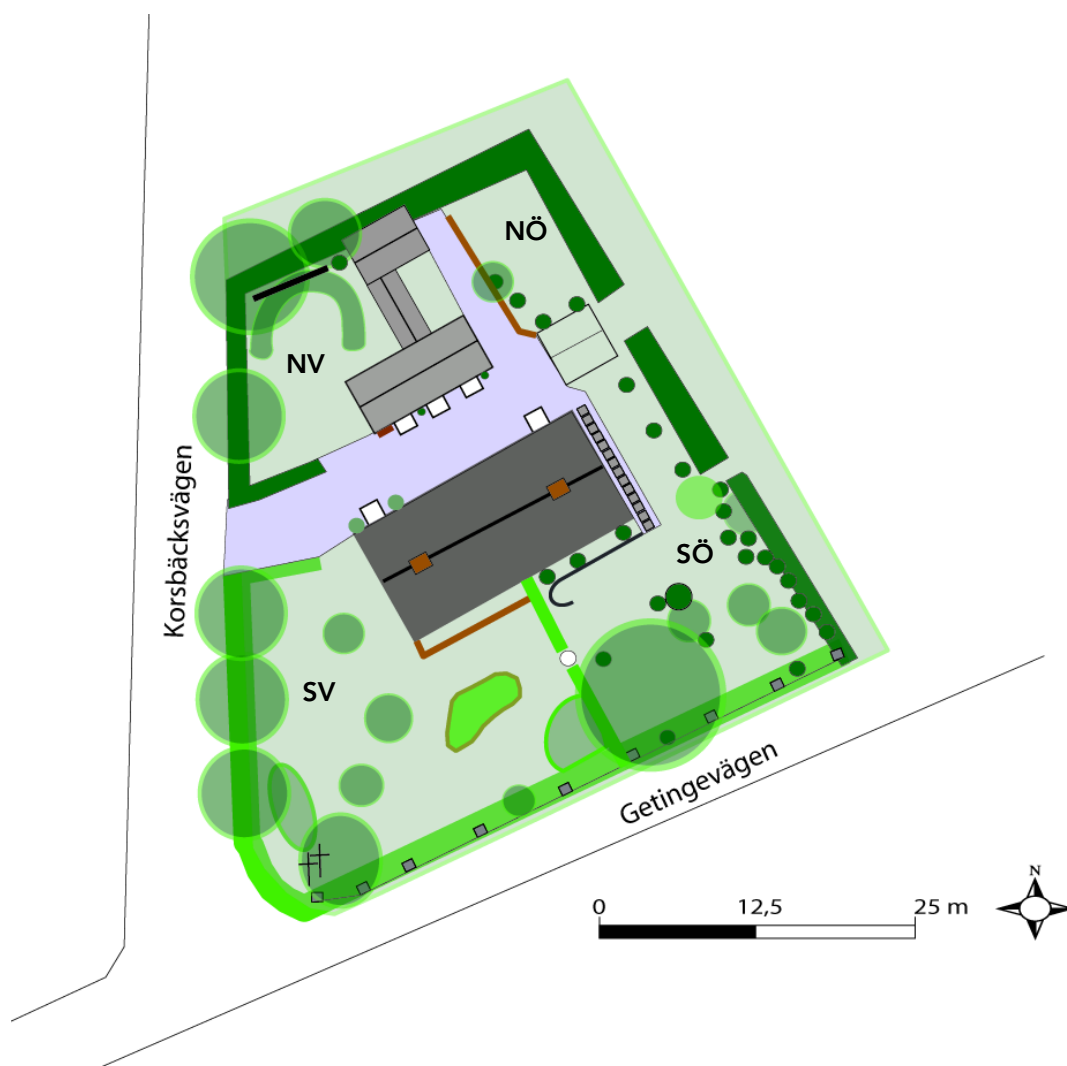

Figur 34. Vänster: Ett litet gårdshus i enkelt utförande klätt med röd locklistpanel. I bakgrunden skymtar förrådet. Höger: Förrådet i röd locklistpanel tak av korrugerad plåt.

Figur 35. Vänster: baksidan mot väster av gårdshuset och förrådet. Till höger i bild skymtar det äldre uthuset. Höger: Carporten i östra gränsen av fastigheten. Till höger skymtar bostadshuset.

Trädgårdsinventering

Figur 36. Översiktlig skiss över trädgårdarna på Korsbäcksgårdens statarlänga i Östra Odarslöv (2014).

Inventeringen av trädgårdarna på Korsbäcksgårdens statarlänga i Östra Odarslöv genomfördes under 2,5 h och bestod av fotografering, översiktlig skiss med inmätning av strukturer samt växter och träd.

Grind och gårdsplan

När man svänger av till vänster från Getingevägen mot Igelösa på Korsbäcksvägen finns en dubbelgrind strax in till höger där statarlängan är placerad. Grinden är av modernt tryckimpregnerat virke. Lindträd kantar den södra tomtsidan liksom en blandhäck av lind och naverlönn.⁹ Gårdsplanen mellan bostadslängan och uthuset är grusat ända fram till carporten i nordöst.

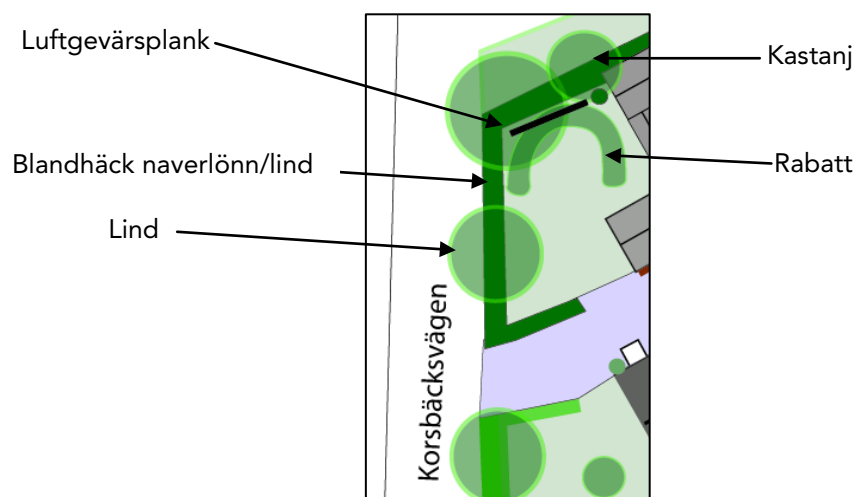
Figur 37. Infarten till statarlängan i Östra Odarslöv.

Figur 38. Naverlönn och lind.

⁹ Inventeringen utfördes innan lövsprickning varpå det kan förekomma även andra häckalternativ som ej uppmärksammades vid inventeringstillfället.

Nordvästra trädgården

Figur 39. Detalj från nordvästra trädgården.

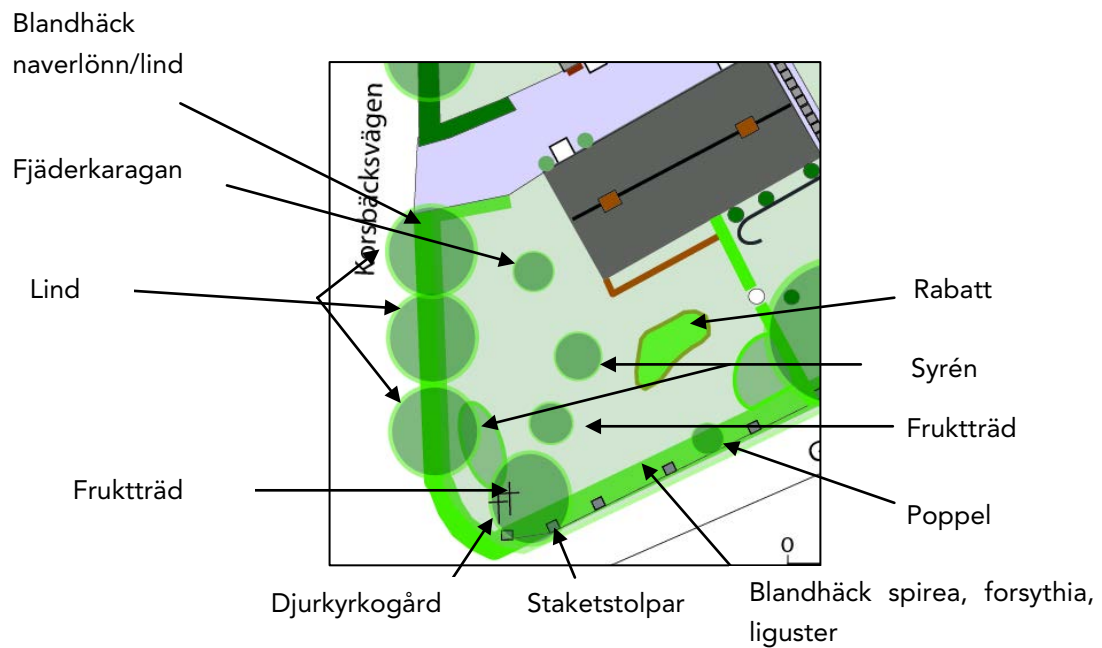
Efter passage genom dubbelgrind finns en trädgård på vänster sida, troligen tillhörande den södra bostaden i statarlängan. Ett grönt plåtplank dominerar bilden och vid närmare betraktelse visar det sig att det utgör en skjutbana då där finns blyhagel på det gröna planket. Utöver detta finns det en hästskeformad rabatt kantad med kullersten. I rabatten påträffas bambu, små påskliljor, hortensia, hjärtbergenia, silverarv, stånds, daglilja, pion och spirea. Trädgården har troligen fungerat både som en plats för att njuta av kvällsolen samt för att skjuta med luftgevär. I norr finns ett avgränsande staket i tryckimpregnerat virke.

Figur 40. Nordvästra trädgården med skjutbana och hästskeformad rabatt. Förrådsbyggnader för östra tomten syns också på bilden.

Sydvästra trädgården

Strax till höger när man kommer in genom grinden finns den sydvästra trädgården skyddad av en blandhäck av lind och naverlönn i väster. I söder finns även syrén och en dubbelhäck av forsythia, spirea och liguster. En fjäderkaragan i trädform finns i höjd med bostadshusets västra gavel.

Figur 41. Detalj från sydvästra trädgården.

Figur 42. Fjäderkaragan med sina karaktäristiska spröt samt lind i bakgrunden.

Figur 43. Entrén till sydvästra trädgården.

Figur 44. Djurkyrkogård.

Figur 45. Rabatt intill västra bostaden i sydvästra trädgården.

I trädgården finns få rabatter, men en av dem finns längs med bostadshusets södra sida och den innehåller pion, rosor (både busk- och klätterrosor), prästkraige, minipåskliljor och en sockertoppsgran. Rabatten är kantad av slipers. I sydöstra hörnet av trädgården finns ett förvuxet stenparti där den ursprungliga växtligheten troligtvis kvävts av ogräs. I mitten av trädgården, i siktlinje med köksfönstret, finns en nyanlagd njurformad rabatt kringgårdad med tryckimpregnerade stavar. I rabatter finns rosor och bergsklint. Staketstolpar i cement med gunnebostängsel finns mot vägen och denna typ av stolpar och stängsel blev vanligt under sekelskiftet.

Figur 46. Stenparti. Getingevägen i bakgrunden samt staketstolpar i cement samt gunnebostängsel.

Figur 47. Njurformad rabatt i gräsmattan samt vy mot södra delarna av trädgården.

Gårdsplan

En ganska sparsam växtlighet finns intill byggnaderna på den grusade gårdsplanen mellan bostadslängan och förrådsbyggnaden. Vid den västra bostadens entré kantas trappan av små rabatter omgärdade av kullersten. Rabatterna innehåller pion och minipåsklilja samt en oidentifierbar perenn som ännu ej börjat sin vårresa.

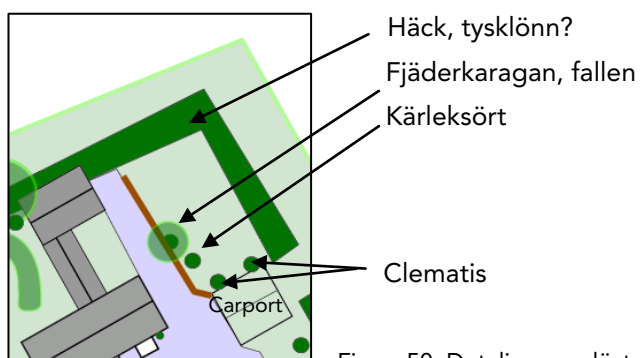

Figur 48. Bostadslängan med växtlighet endast vid den södra bostaden.

Figur 49. Mot förrådsbyggnaden växer en klättrande växt, eventuellt rådhusvin och längre mot väster en ölandstok.

Nordöstra trädgården

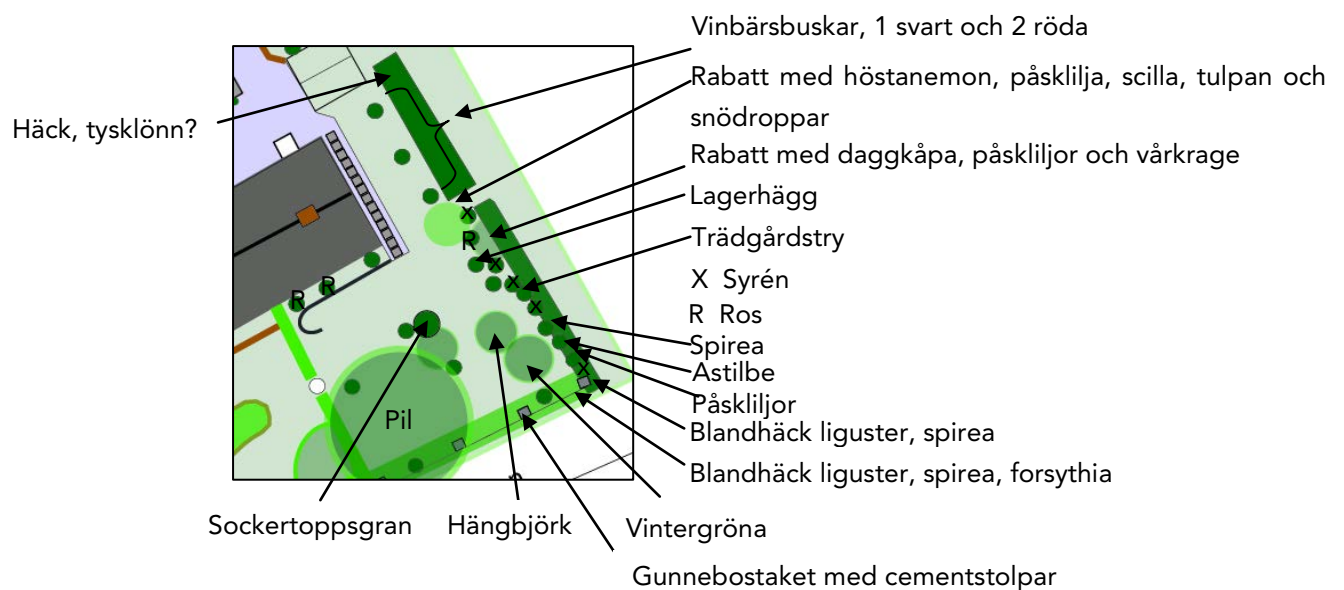
Figur 50. Detalj av nordöstra trädgården.

Fjäderkaraganen som finns på den nordöstra trädgårdssidan har nyligen fallit. Mot carportens norra vägg växer clematis och klätterrosor. Förutom lite taklök och kärleksört är rabatten utmed slipersen tom på växtlighet. En tidigare välklippt häck omger trädgården, troligen är det tysklönn.

Figur 51. Ett litet stenparti norr om carporten med taklök. Slipers avgränsar mot gårdsplanen. En fjäderkaragan har fallit. I bakgrunden en tidigare klippt häck, troligen tysklönn.

Sydöstra trädgården

Figur 52. Detalj av sydöstra trädgården.

Den sydöstra trädgården har relativt många olika inslag i trädgården vad det gäller träd, perenner och vårblommor. Mångfalden är större, även om det också finns ett förfall som är uppenbart, möjligen är det ett tecken på att det stått tomt en längre tid, eller att det funnits en hyresgäst som ej kunnat eller velat ta hand om trädgården. Det finns dock en grundstruktur där den förhållandevis lilla trädgården ändå erbjuder flera rum.

Figur 53. Betongplattor i singel längs med norra gaveln på statarlängan. Till vänster syns vinbärsbuskar, häckar och längs bort i bild en hängbjörk.

En spireahäck delar av ytan mellan bostäderna och den löper från en dörr i bostaden, troligen trädgårdsdörren från tiden då längan innefattade tre bostäder. En flaggstång finns centrerat i häcken och kunde nyttjas av båda hushåll. Vid husfasaden finns en rabatt med pion, akleja, smultron, tulpan, malva och rosor och mot gräsmattan är en kant av cementsten som slutar i en bågform.

Nordöstra och sydöstra kanten av trädgården erbjuder den största mångfalden i trädgården med syréträd, blandhäckar av liguster, forsythia och spirea, vårblommor som vintergröna, tulpaner, scilla, påskliljor och våkrage. En hängbjörk finns i blickpunkten i sydöst då man promenerar på den singlade ytan vid norra gaveln.

Figur 54. Scilla, luktviol, påskliljor och vintergröna.

Figur 55. Hängbjörk i den sydöstra delen av statarlängans trädgård.

Ett område med en sockertoppsgran, benved och rosor samt ett gullregnsträd intill hängbjörken bildar en liten ö i den sydöstra trädgården och skapar också ett rum. En stor pil gränsar mot Getingevägen. Trädgården kantas av ett gunnebostaket med cementstolpar. Denna typ av inhägnad blev vanligt under 1900-talets början. Häcken består av en blandning av forsythia, liguster och i vissa partier spirea.

Vid statarlängans sydöstra fasad finns en rabatt med en kant av kantbetong som slutar i en bågförm, kanske grusgången planerades att gå längs med rabatten från början, men utan att arbetet avslutades. I rabatten finns rosor, pion, smultron och akleja.

Figur 56. En ö med sockertoppsgran, benved, rosor och gullregnträd. I bakgrunden syns hängbjörken.

Figur 57. Inhägnad i sydöst, gunnesbostängsel med cementstolpar.

Figur 58. Rabatt längs med statarlängans sydöstra fasad, med pion och rosor.

Sammanfattning om statarlängans trädgårdar

Trädgårdarna är uppdelade som fyra separata rum som delas av statarlängan, gårdsplanen samt förrådsbyggnaden. Norra trädgårdarna har en inriktning på aktiviteter. Den nordvästra trädgården innehåller en plats för skjutövningar, samtidigt som det finns rabatter och trädgårdsmiljö. Den nordöstra trädgården har extra förrådsbyggnader och i övrigt endast ett litet område med gräsmatta, en fjäderkaragan samt lite perenna växter mot carporten. De södra trädgårdarna är mer inriktade mot rekreation och där finns en större mångfald av växtlighet samt både fruktträd och prydnadsträd. En häck skiljer de båda trädgårdarna åt men en gemensam hållpunkt är flaggstången som är åtkomlig från båda håll. Trädgårdarna har anpassats för två hushåll och av det tredje hushållet som en gång fanns vittnar bara en utgång mot trädgårdssidan, dock rakt ut i den skiljande häcken.

Figur 59. En stängd dörr från det tredje hushållet som en gång fanns och som skulle leda ut i trädgården. Idag leder dörren ut i en rabatt och häck.

Troligen planterades de stora träden som stormträd i samband när statarlängan byggdes om på 1950-talet. Staketet och stolparna mot Getingevägen kan vara samtida men också äldre då den typen av inhägnad funnits sedan sekelskiftet kring 1900.

I kartmaterialet som finns över statarlängan (se figur 2 och 3) ges ingen information om trädgårdarna. En skillnad är dock att storleken på tomtmarken utökas med tiden, från att den norra tomtgränsen löpte längs med den östra gaveln och inte ända fram till Getingevägen, har tomten utökats så det blivit ungefär lika stora områden för båda hushåll.

Figur 60. Bilden hämtad från Googlemaps streetview och visar statarlängan i förhållande till Korsbäcksgården innan den revs år 2013.

Referenser

Arkiv

Svenstorp fideikommiss godsarkiv, Björnstorp, Lunds kommun

Informanter

Carin Ryberg, uppvuxen på Korsbäcks Gård

Nils Lennart Pihlsgård, senaste arrendatorn på Korsbäcks Gård

Internet

www.lantmateriet.se

Skånsk ortnamnsdatabas:

<http://dal2.isof.se/SODA/SokOrtnamn.aspx?db=Lund>

Litteratur

Eskeröd, C och Guldåker, A (2012) *Korsbäcks Gård, Östra Odarslöv, Lund*. Kulturen byggnadsantikvarisk rapport 2012:09

Möller, Jens (1989). *Godsen och den agrara revolutionen: arbetsorganisation, domänstruktur och kulturlandskap på skånska gods under 1800-talet*. Diss. Lund : Univ.